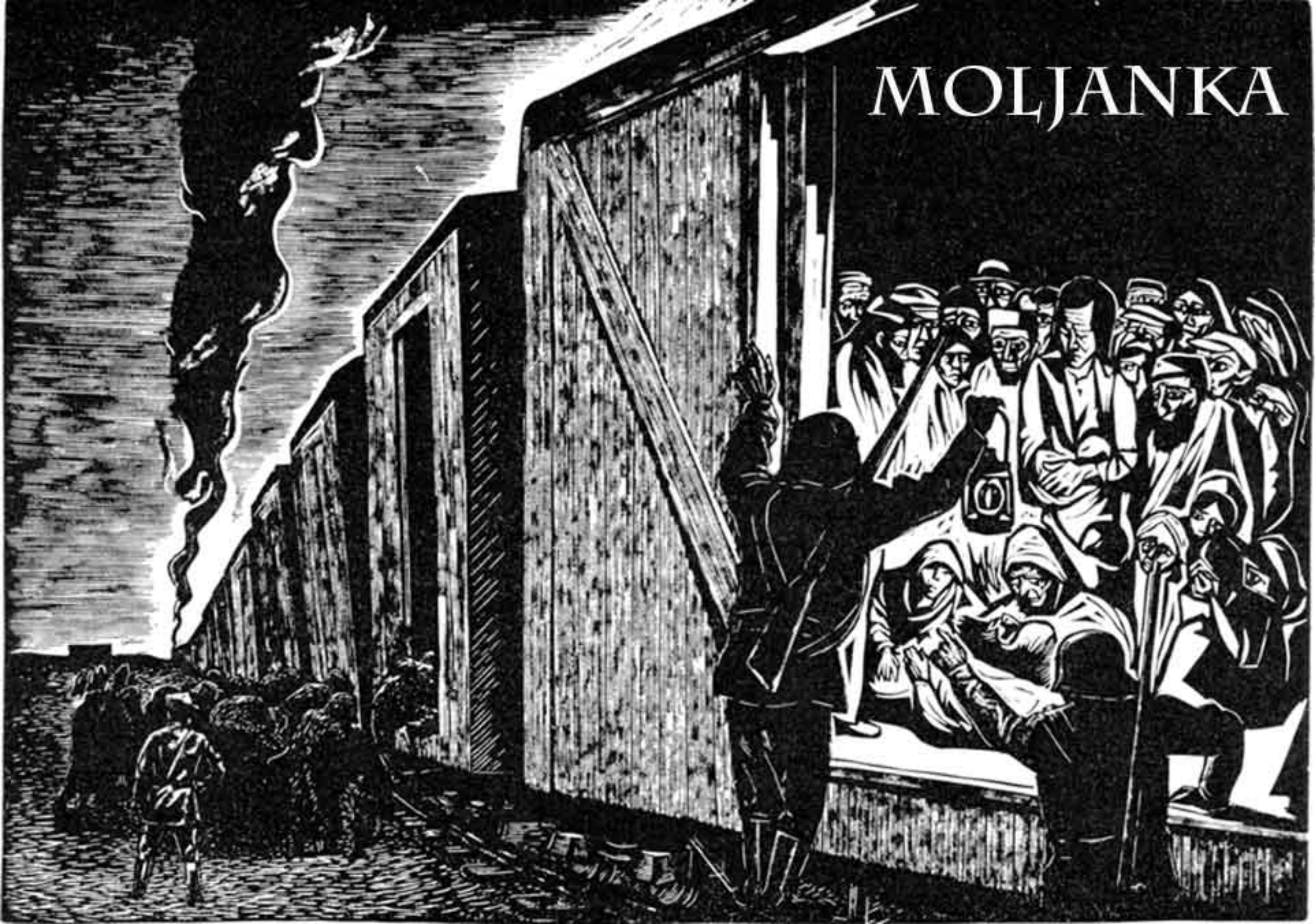

MOLJANKA

Moljanka - novell

av C. Lanciai (1970)

1.

Han greps i natten till den 23 november och fördes omedelbart bort. Tre månaders skräck, flykt och ovisshet var över.

Efter sjuttiofem timmars förhör med bländande lampor i ansiktet slängdes han medvetlös in i en isoleringscell. Han visste ingenting. Han fick nu vänta på rättegång i fyra månader.

Rättegången tog 22 minuter. Allt han uppfattade av den, undernärd och till tre fjärdedelar död som han var, var att han dömdes till döden.

När han efter nästa anfall av djup medvetlöshet vaknade upp befann han sig inlåst i en godsvagn tillsammans med ett fyrtiotal andra dödsdömda. Godsvagnen skakade, skramlade och var kall. Ett lokomotiv höll på med att dra den någonstans. Vagnen var bara en bland många, och alla vagnar i tåget var lastade med levande eller redan döda fångar.

Hans händer var fastkedjade liksom fötterna. Han lyckades dock resa sig. Han var mycket yr men även mycket vaken.

Han betraktade de andra ansiktena i godsvagnen. De var gamla och unga. Några var uttrycksfulla men många var uttryckslösa. Några var sorgsna. Andra var idiotiska. En grät. En annan bad sina böner. Några tisslade och tasslade med varandra. Andra rasslade med sina kedjor. Många sov eller var medvetlösa, eller också var de redan döda.

Vår huvudperson ville se ut. Han hittade en liten springa i godsvagnens vägg. Han kikade ut.

Snö och is bredde ut sig överallt. Tåget var på väg djupt in i vintern. Allt gjorde intryck av att vara djupt drabbat av otur.

Efter sex dygn stannade tåget i Moljanka. Moljanka var slutmålet. Av 181 dödsdömda levde endast 97 fortfarande. Han var en av dem. Han visste inte om han hade tur eller otur. Det gick kanske på ett ut.

Fångarna föstes ut som smutsiga höns. De kedjades samman i långa led. En officer till häst började leda slavmarschen. Ett läger bestående av granitfängelser var marschens mål.

De trampade genom snön och kölden under ilsket ledarskap av den beridne officeren. Många föll ihop under vägen. Dessa sköts och lämnades åt snön och vintern att begrava och utplåna.

De kom fram till lägret. Våldiga stenbaracker mötte deras blickar. De hade alla högst tre dagar kvar att leva.

De olika leden fördes till olika byggnader. Det gick ett drygt tjog människor på varje led.

Vår huvudperson streckades av på ett papper och skuffades tillsammans med en del andra in i en av granitbarackerna. En kommandant tog hand om dem.

Kommandanten, som var fet, förde dem genom ekande svarta korridorer till masscell nummer 27. Masscell nummer 27 var en av de celler vilkas innehåll skulle göras slut på följande morgon. Men det visste endast kommandanten. Offren visste ingenting.

Den fete kommandanten öppnade celldörren, kedjade loss en av fångarna, sparkade in honom i cellen, kedjade loss nästa, sparkade in honom, kedjade loss nästa, sparkade in honom, och fortsatte så tills alla fångarna var insparkade. Han hade tre års erfarenhet av denna procedur, varför han utförde den skickligt. Det var hans dagliga älsklingsmotion. Att ge varje fånge en spark i ändan ansåg han vara

alldeles förträffligt för att inte säga rentav superb, ty han ansåg att han inte kunde få nog med träning i att sparka underlydande utan mänskliga rättigheter i arslet så att de flög åt helvete. Han genomförde därför varje spark med den mest utstuderade käckhet och precision.

När alla var insparkade stängde kommandanten den tunga järndörren så att det dånade i hela den väldiga granitbunkern, låste dess massiva lås med femton varv nästan och gick sin väg för att spela kort och dricka vodka med sina lika lyckligt lottade kamrater i mässen. Han ansåg med fog att soldater var de enda lyckligt lottade mänskorna i hela världen, ty de ensamma hade rätten att urskiljningslöst likvidera folk som inte var soldater.

Vår huvudperson hade hamnat bland ett gytter av andra människor. Många hade redan funnits där innan hans sällskap hade kommit till lokalen. Cellen var nästan proppfull, och ändå var den mycket stor. Dess enda ljuskälla, som var en fotogenlampa som hängde i taket, kunde inte belysa hela dess yta.

Det fanns nästan ett femtiotal människor i cellen. De var av alla tänkbara sorter. Där var gubbar, barn och kvinnor i alla åldrar och storlekar. Där fanns till och med en kvinna som nästan verkade att vara minst en hertiginna. Hon satt för sig själv rikt klädd i en högdragen och stolt pose, som om hon ville erinra om Marie Antoinette.

Cellen var föga varm. Alla var frusna.

Alla var fjättrade till händer och fötter liksom han. Kedjorna var ungefär en halv meter långa, så man kunde trots allt röra sig.

Han såg vid en av väggarna en plats som var tom på en bänk. Han satte sig där. Han såg hur de nio som landat i cellen samtidigt som han med möda anpassade sig i hålan.

Bredvid honom satt en snarkande gammal gumma och ett yngre fruntimmer som sov tyst. Vår hjälte lyssnade vid hennes mun för att höra om hon andades eller var död. Det var omöjligt att avgöra. Ibland trodde han att han tyckte sig märka att hon andades svagt, men i nästa ögonblick tvivlade han på saken. Han lämnade åt andra att avgöra saken. Det var inte hans sak. Om hon andades så levde hon. Han nöjde sig med det.

Ett stycke ifrån honom vid väggen satt två bekymmerslösa äldre borstiga herrar på golvet och spelade något slags spel med fingrarna. Det kunde faktiskt vara sax, sten och påse eller något liknande. De fördrev tiden på detta trevliga sätt.

Ett litet barn hördes gråta längre bort. Det tröstades av en hyssjande och vyssjande gammal kvinna som av rösten att döma antagligen var dess mormor eller farmor. Varför dessa två befann sig på detta ställe kunde vår hjälte inte ens bilda sig en aning om.

Plötsligt märkte han att det yngre fruntimret bredvid honom var vaket och att hon betraktade honom oavvänt. Hon andades. Hon levde. Han blev överraskad av detta och av hennes intensiva blick. Hon märkte detta och sade:

"Ursäkta att jag stirrar på er."

"För all del, för all del. Stirra på ni bara. Det stör mig inte."

"Ni liknar min bror. Det är därför."

Han svarade inte. Han hade omedelbart fäst sig vid hennes ansikte i vilket det var någonting bekant. Försiktigt började han betrakta det närmare. Nej, det var inte hans systems ansikte. Men hon var mycket lik hans syster.

"Min bror blev avrättad," sade hon.

"Så blev även min syster," sade han.

De var nu tysta en lång stund, men bägge tänkte de samma sak: "Vilket egendomligt sammanträffande!"

Till slut frågade han henne, medan han tittade ner mot det kalla svarta golvet:

"Vad gör ni här?"

"Jag tog livet av min mor."

Han blev förvånad. "Ni?"

"Ja."

"Hur kunde *ni* göra något sådant?" Han betonade ordet *ni*.

"Jag vet inte."

De blev tysta igen. Så frågade hon samma fråga: "Vad gör ni här?" Han svarade:

"Jag högg ihjäl en polis."

"Varför?"

"Han hade mördat min yngste bror Henryk."

Så småningom blev de mer och mer intresserade av varandra. De berättade mer och mer om sig själva, och av någon anledning upphörde de att frysa. Till slut öppnade de sina hjärtan helt för varandra. De berättade hela sina liv för varandra.

2.

Hans namn var Peter Potowski. Han var jude och polack. Hans släkt kom från Krakow.

Hans föräldrar hade rymt tillsammans från Krakow när deras familjer där inte hade velat gå med på att låta dem gifta sig, ty hans mor var av synnerligen ojudiskt blod medan hans fars judiska familj var mycket ortodox. Det var musiken som hade fört dem samman, och musiken blev deras levebröd. De reste till Wien, gifte sig där och slog sig ner där. De byggde en teater. De var födda till framgång. Krakowteatern, som de kallade den, blev snart mycket populär och allmänt erkänd som en förstklassig musikteater, och dess salong blev känd som Wiens vackraste och mest gemytliga. Potowskis visste vad interiören i en teater kunde betyda. Gör den trivsam, och publiken kommer i massor, hur dåliga pjäserna än är. Gör den fantasilös med kyla och kalhet, och publiken kommer aldrig, hur bra föreställningarna än är. Potowskis satsade allt på utsmyckningen av salongen med guld och purpur, blomstermönster och krusiduller, så att hela salongen levde. Och det blev en fantastisk succé för familjen Potowski.

Ignaz Potowski, den blivande fadern, var lång och smal, stolt och ståtlig, rak och charmant och aldrig på dåligt humör. Hans fru brukade alltid andäktigt säga om honom: "Han är Lyckan själv." Han var perfekt på violinen, och hans mazurkor var eldigare än passionens egen eld. Han ledde även dansmusik vid stora baler, och ingen kunde få en orkester att spela mera pampiga och högtidliga polonäser än han. Han var alltid den store entusiasten, och hans enda nackdel var att han ständigt utan att märka det själv trampade i klaveret. Men det gjorde honom bara mera avhållen och sympatisk. Han var den elegante clownen som alla älskade, ty den som man kan ha roligt åt utan att han tar illa upp är alltid ovärderlig.

Ingen var mer sentimental än hans hustru. Vad som helst kunde röra henne till tårar. Alltid när hon upplevde någonting vackert grät hon floder av rörelse. Och ingen var snällare än hon. Hon avgudade sin man, och han behandlade henne alltid som ett helgon med största möjliga respekt och hänsyn.

De fick under loppet av tolv år lika många barn, av vilka åtta var söner och resten var döttrar. Tre söner och tre döttrar dog emellertid innan de hade fyllt sitt första levnadsår, så det var endast sex barn, fem söner och en dotter, som växte upp. Den äldsta pojken blev Peter, den yngste fick heta Henryk, och den ensamma glada flickan, som var nästyngst i familjen, bar namnet Angelika.

En gladare judisk familj levde väl aldrig på jorden. Alla barnen lärde sig instrument, och inte en nöjde sig med att bara lära sig ett instrument. Fiol, cello, flöjt, harpa, klarinett och piano var de instrument som mest hördes hos familjen, och därtill sjöng flera stycken, ty alla, och särskilt Angelika, var utrustade med rena och bärande sångröster. De spelade kvartetter och kvintetter av Haydn, Beethoven,

Schubert, Brahms, Mozart och Schumann nästan varje dag, och fru Potowska var den enda som inte flitigt deltog, ty hon måste ju mest vara mamma. Och var i världen fanns det väl en bättre och mer underbar mamma än hon?

Peter skrev snart små operetter för teatern som gjorde familjens succé i staden tredubbel. Alla talade om den så begåvade familjen. Och snart började Fredrik, den nästälteste, att ge förträffliga offentliga pianokonsserter.

Plötsligt en dag i mars ett år dog eldsjälén i det hela. Den store pappa Potowski fick slag och dog. Det var ingenting att göra. I sina sista ord bad han Peter ta över fiolen. Peter lovade att uppfylla hans önskan.

Peter blev familjens nya överhuvud. Han gjorde stor succé, men han saknade helt pappans komiska talang. Han var inte lika rolig. Och när mamma plötsligt dog en månad efter sin man gick teatern sedan snabbt i konkurs. De sex barnen med Peter i spetsen stod ensamma, utsatta och utfattiga i världen. De försökte alla bli musiker, men endast Angelika lyckades slå ordentligt igenom med sin gudomliga näktergalsröst.

Så kom nazismen. Dollfuss blev mördad, och när två av mellanbröderna omkom i ett gatuplopp beslöt sig Peter för att lämna Österrike med vad som återstod av familjen. Han satsade på föräldrarnas stad Krakow. Han reste dit med syskonen, och där blev de oändligt väl omhändertagna av 23 släktingar. Lyckan tycktes åter bli allas och särskilt deras följeslagare.

Under tiden brändes den judiska musikteatern i Wien. Angelika tog händelsen alldeles fruktansvärt hårt. Men några månader senare slog hon igenom i England som en ung vacker polsk Margaretha i "Faust".

Dagen efter att hon hade kommit hem till de sina i Polen kom kriget. Under sex år ödelades familjer, städer, befolkningar och länder i hela världen utan pardon. Sex års förföljelser, besvikelser och sorger tog kål på Polen och familjen Potowski. Nästan alla släktmedlemmar försvann, omkom eller fördes bort. Några dog i Warszawaghetot, andra dog i Treblinka, många försvann spårlöst i Auschwitz, och en del kom ända till Ljubljanka. När kriget var över fanns bara Peter, Henryk och Angelika kvar bland ruinerna. Och nu började den nya diktaturen. De tre försörjde sig så gott de kunde på Angelikas röst. Hon sjöng på en liten scen i Warszawas ruiner.

Angelika hämtades plötsligt en dag och fördes bort och arkebuserades. Peter, som av sina kontakter med svårighet fick reda på detta, fick veta att orsaken till arkebuseringen var okänd. Det enda lagvidriga som Peter kunde tänka sig att Angelika kunde ha gjort var att hon kanske någon gång sjungit någonstans utan myndigheternas tillstånd. Men Henryk fick genom den undre världen reda på mera. Officiellt visste ingen varför Angelika plötsligt arkebuserats, men genom motståndsrörelsen fick Henryk veta att ryssarna betraktat Angelika som engelsk spion. Naturligtvis hade hon inte varit det. Tyvärr råkade bara hennes kontakter och musikliv erbjuda en i ryssarnas ögon alltför idealisk möjlighet till täckmantel. Alltså var hon skyldig.

De två bröderna beslöt sig nu för att trotsa lagen och fly ur Polen. De började vandra västerut. Deras mål var att nå England. Angelika hade alltid berättat underbara ting om England. Just när de nådde Dresden stängdes gränsen. Alla möjligheter låg nu med Dresdens kyrkor och palats i gruset som oigenkännliga ruiner utan hopp om att någonsin kunna återupprättas. Och av den lyckliga världen för tio år sedan fanns absolut ingenting kvar. Förintelsen av judendomen hade i förbifarten passat på att förrinta även hela världen och i synnerhet hela Europa. Absolut ingenting fanns kvar.

De blev förda tillbaka till Polen. Ett svart liv följde. Så en dag avrättades Henryk, och efteråt kom man under fund med att det hade varit ett misstag, ty det visade sig

att den hemliga polisen hade fått tag på fel person. Peter tog steget från den övre till den undre världen. Hans enda mening i livet blev nu att ge utlopp för sin bitterhet.

Just nu satt han och väntade på döden för dråp på hemlig polis. Så hette det officiellt. I själva verket hade han dödat polisen i självförsvar när de kom för att hämta honom. Men det ingick inte i protokollet. En ung kvinna satt emellertid bredvid honom och lyssnade till honom.

3.

Hon hette Maria. Hon var ungersk bondflicka. Hennes liv hade varit ödsligt, grått och innehållslöst under de sjutton år hon hade levat i sin hemby, som var en fattig, sträng och eländig by mitt ute på Puszta. Så kom en dag en ung man till byn och frågade efter en doktor. Han var clown vid en cirkus, och cirkusdirektören hade plötsligt blivit sjuk. Han råkade komma just till hennes hus och fråga efter läkaren som inte fanns. Hennes föräldrar bad honom att stanna och kommenderade flickan att springa den fem mil långa sträckan till närmaste läkare. Men han var så artig så att han bad att få gå de fem milen själv. Men då måste Maria visa vägen, och då måste även pappan följa med, ty Maria var ju enda barnet. Hon hade haft många bröder, men de hade alla dött. Och någon annan än de kunde ju inte få äran att visa clownen vägen när han hade kommit just till deras hus och inte till någon annans.

Och denne gycklare blev hennes goda vän. Han visade sin cirkus för henne, och hon blev förälskad i den gnistrande bländande glittrande cirkusvärldens omåttliga förförelsekonst av alla barnasinnen och unga hjärtan. Och på eget initiativ lämnade hon hemmet för cirkusens skull.

Hon fick tack vare sin vän anställning som allehanda hjälpreda tills hon kunde lära sig något roligare. Hon tränade dag och natt med att lära sig spela trumpet. Hennes clown hjälpte henne idogt. Han blev som en bror för henne.

Han gjorde allt för henne. Han lärde henne allt vad han visste. Han berättade för henne om världen, om det Europa som han hade sett, om Italien, Grekland och kosackernas Ukraina, om zigenarnas förlovade land Rumänien och deras vilda hemland Jugoslavien, om de fria vidderna i det stora Polen och de praktfulla storstäderna i väster. Han gav henne allt han hade av andligt värde. Hon fann i honom vad hon hade levat för i sjutton år.

Så småningom började de uppträda tillsammans. De hittade på ett eget nummer i vilket hon fick spela trumpet och själv uppträda som clown. Han gestaltade en trög apatisk docka som vid varje ljud från trumpeten fick sprittande liv och utförde gudomliga konster som skickligt anpassades efter de mycket olika melodier trumpeterskan spelade. När hon till exempel spelade "Svarta ögon" blev dockan en överförförisk löjlig tangodansande karikatyr av en vamp, och när hon spelade Beethovens Ödessymfoni blev dockan en absurd fantomdirigent. Men roligast var det när hon spelade melodier ur Liszts andra rapsodi, för då var dockan helt och hållet bara en tokrolig och underbar clown som fick alla barnen att skratta och många vuxna med. Deras nummer blev omåttligt populärt, ej minst för att hon spelade så musikaliskt, rent och vackert. De två blev cirkusdirektörens och allas favoriter.

Cirkusen färdades genom Debrecen, Koloszar, Turnu Severin, Timisoara, Subotica och alla byar där emellan. Överallt gjorde den en underbar succé, och överallt förälskade sig alla i clownen och flickan. Men så började staten blanda sig i cirkusens liv. Cirkusdirektören vägrade att ta order av någon annan än sig själv, och plötsligt en dag var han försvunnen och kom aldrig mer tillbaka. Ingen kunde förklara hans försvinnande. Alla sörjde honom mycket, och särskilt gjorde gycklaren det, som hade varit direktörens särskilt goda vän. Han hade alltid varit sin herre

trogen, fastän denne ofta varit både grym, hård och elak. Det hör det ju till att cirkusdirektörer skall vara, så det får man ta med allt det roliga.

På allas önskan blev nu clownen den nya direktören, och snart fick denne trots sitt föga praktiska sinnelag den underbara cirkusen att blomstra som aldrig förr. Vart cirkusen än kom blev det fest i hela neyden, och varje föreställning som cirkusen gav blev en hejdundrande framgång utan like. Liksom sin förra direktör ignorerade även gycklaren staten och partiet och tänkte bara på cirkusen, och det var säkerligen en av orsakerna till föreställningarnas lysande konstnärliga kvalitet.

Men staten gjorde sig ständigt påmind och började besvära cirkusen mer och mer. Marias älskade bror vägrade hela tiden blankt att föga sig efter polisens nya krångliga föreskrifter, som han inte begrep något av. Han var utomordentligt modig och uthållig i sin tappra envishet. Han gav inte upp utan var fast besluten att framhärda och uthärda förföljelserna vilka kriser som än kunde dyka upp på deras väg. Men den dagen kom då de alla fördes i fängelse. Och snart började de en efter en att hämtas därifrån och försvinna. De fördes alla bort till en obekant ort där de kanske rentav mötte döden för sitt trots mot partiets bestämmelser.

En dag blev även clownen hämtad. Han torterades nästan till medvetlöshet då poliserna slog honom och med våld försökte lära honom att samarbeta, och sedan blev han skjuten, då de påstod att han hade retat dem. När Maria fick veta det blev hon till synes tokig av sorg. Hon ansågs vara sjuk och flyttades till ett dårhus. Utan att egentligen vilja det själv undgick hon sålunda döden. I sinnessjukhuset stannade hon tills hon ansågs vara frisk nog för att åter kunna placeras i fängelset. Där inväntade hon sitt öde i tre år innan hon blev frigiven. Hon fick nåd emedan hon ansågs vara ofarlig. Och ofarlig var hon, ty hon var då bara en grå skugga av sitt forna jag.

Hon fraktades hem till sin hemby. Hennes familj tog hand om henne. Fadern pryglade henne medvetlös för hennes skamlösa utsvävningars skull och låste in henne bland råttorna i potatiskällaren. Och från den dag hon kom hem började modern oavbrutet gnata, gräla och överösa henne med ilsket tjat om att hon hade ödelagt sin framtid, sitt rykte och hela sin familjs anseende. Flickan stod inte ut med allt detta och flydde en dag hemifrån. Hon fördes tillbaka med våld och pryglades. Fadern spottade på henne. Modern blev dubbelt så giftig och ökade trycket på sin olyckliga dotter. Till slut urartade moderns behandling av sin enda dotter till utstuderat grym och oavlätlig psykisk tortyr. Exempelvis vägrade modern tro på att dottern ännu var oskuld, och hon ämnade inte tro det förrän dottern bevisade det genom handling. Sålunda betraktades och behandlades jungfrun som sköka.

Till slut dräpte den stackars psykiskt sargade flickan sin egen mor, och det skedde på ett fruktansvärt sätt. När modern en eftermiddag hade trakasserat dottern en gång för mycket och därvid skändat flickans heligaste känslor och minnen tog Maria för att i sinnesförvirrad desperation försvara sin själ en kötttyxa och högg ihjäl modern. Fadern band henne till händer och fötter och förde henne till polisen i en skottkärra. Han gick genom hela byn med den så att alla fick skåda därpå med lust. Polisen tog hand om henne, och till en början hamnade hon åter i ett mentalsjukhus. Men snart började hon flyttas därifrån till ett fängelse, och från fängelse till fängelse. Och fem år efter mordet på cirkusen fördes hon ut till Moljanka för att där tas om hand av statens mänskliga renhållningsverk. 'Städning av kött' var den gängse rubriken på verksamheten i Moljanka.

Här var hon nu. Här satt hon nu och anförtrodde en obekant ung man hela sitt liv. Och det var hennes livs sista natt. Så mycket visste hon redan om sin framtid.

De såg på varandra, han, den unge polske musikern och författaren, och hon, cirkustrumpeterskan. De log.

Alla i den gravlika svartdunkla cellen visste att de bara hade natten kvar att leva. På något sätt hade denna visshet spridit sig fastän den kunskapen inte var officiell. Oskyldiga dödsdömda människor känner på sig, när de skall avrättas utan förvarning. En dov metallisk klocka dånade någonstans varje timme. Senast hade den slagit ett. Det var högst åtta timmar kvar av natten. Ingen i cellen brydde sig mycket om situationen.

De två unga satt på bänken och talade stilla till varandra. Just nu talade de om musik. Hon kände inte till Tjajkovskij. Han berättade för henne hur gudomlig den mästarsens musik ibland var, och snart satt han och berättade hela "Spader dam" för henne. Sedan följde "Eugen Onegin".

Minuterna kravlade långsamt sin väg. Tiden gick emellertid fort. Klockan slog varje timme. Utifrån korridoren hördes två druckna fångväktare berätta snuskiga historier för varandra. Deras spruckna druckna skratt var så grova och brutala i sin råhet att de knappast var mänskliga. Det var som om två flodhästar höll på med att fira orgier där ute.

De två unga talade nu om Sandor Petöfi som båda kände till. De tyckte bägge mycket om honom. Och deras samtals banor rörde sig fritt vidare ut i oändligheten och kretsade länge runt Heinrich Heine och Chopin.

Till slut uppstod det en tystnad mellan dem. De hade pratat om så mycket, och den ocean de hade öst ur hade verkat så outtömlig, men dock var det ansträngande att försöka tömma den. De var helt enkelt medtagna av sina betydande ansträngningar.

Då sade hon: "Det var synd att du aldrig kunde bli en så berömd musiker som du hade förtjänat."

Han svarade genast. "Vi var inte ensamma. Alla musiker fick det svårt i kriget, och många var de som mördades hur goda musiker de än var. Redan i första världskriget omkom många fantastiska begåvningar i skyttegravarna, som hade en framtid skriven i stjärnorna som poeter eller skaldar eller pianister och dirigenter. Vi får aldrig veta hur många odödliga genier med musorna som gudmödrar som försvann i människornas dårskaps hysteriska manifestationer. De onda förstörde inte bara världen för sig själva utan för alla de goda också, och de goda var för goda för att kunna göra något åt det."

"Om världen hade lyssnat mer på musiken hade den inte sparat ur."

"Världen har aldrig lyssnat på musiker som spelat rent. Den lystrar helst till dem som spelar falskt, ty ingenting skär igenom allting annat så som en falskstäm violin. Vad som är rent och äkta betraktas som tråkigt, ty det är inte märkvärdigt. Det är bara reguljärt."

"Nej, Peter, den renaste musiken är den mest märkvärdiga, ty den är den mest sällsynta."

"Säg det till diktatorerna. Säg det till Hitler, som ansåg sig vara ett gudomligt konstnärsgeni, men han kunde aldrig måla en tavla riktigt. Han skrotade alla sitt lands bästa författare, som Erich Maria Remarque, Stefan Zweig och Thomas Mann, just för att de skrev böcker och berättelser rustade för att motstå tidens tand och anpassade till tidlösheten."

"De skrev alltså för oss. Ty vi har gått in i tidlösheten tillsammans här och nu. Vi tillhör framtiden. Samtiden har förskjutit oss och skrotat oss och fördömt oss, utan att vi gjorde något annat än hängav oss åt vår rätt i tidlösheten."

"Tänk att vi här skulle bli så filosofiska."

"Det är inte filosofi. Det är bara realism."

"Men den är i så fall filosofisk."

"Det är bara realistisk filosofi som blir bestående och allmängiltig."

"Du talar som Einstein."

"Vi är nog klokare än Einstein båda två. Han gjorde ju sig skyldig till atombomben, medan vi hellre gick under för de dumma diktatorernas nyckers sönderkörning av världen."

"Ja, Maria, du har nog rätt, ty vi känner musiken och poesin, men Einstein visste ingenting om poesi. Han kunde bara matematik. Därför gav han världen atombomben, men poesin kommer att överleva inte bara atombomben utan hela denna världen."

"Och vi med."

"Tror du det?"

"Jag vet det. När de kommer för att mörda oss eller bortföra oss, vilketdera de nu väljer att göra, så kommer de inte att finna oss, ty vi har klarat oss ut härifrån."

"Hur då?"

"Genom våra drömmar. Vi lever, Peter, och har levt mer än någon diktator. Världens herrar kan bara köra över sina medmänniskor och döda dem, men vi har levt med dem i stället genom att själva bara vara medmänniskor."

"Ack, Maria, vi möttes inte en dag för tidigt."

"Vi möttes på tröskeln till evigheten."

"Det är livets enda mening, Maria. Det dummaste slöseri man kan missbruka livet genom är att utsätta sig för risken att ha tråkigt, och idealismen är det enda roliga i livet. Och den enda oskyldiga och ofarliga idealismen är den estetiska med skönhet och sanning som strävandets riktning och mål."

"Det är vi det."

"Ja, det är vår oskyldiga kärlek."

Timmarna gick långsamt en efter en. Allt eftersom natten blev kallare började människorna i cellen frysa. Några sov och frös sakta ihjäl. Andra var på väg att somna. Några steg då och då upp och hoppade för att hålla värmen uppe. De ville ändå leva så länge de kunde, och det fanns ju alltid en chans att någon insåg deras oskuld. De levde på hoppet, de som steg upp och hoppade.

De två unga blev också de allt mera frusna ju längre natten led. De beslöt att gå några varv runt i cellen för att inte domna bort. De gjorde så.

Medan de försiktigt vandrade omkring stötte de plötsligt på en okänd undanskymd öppning. De blev förvånade och trädde in i den. Ett ögonblick trodde de att det var en hemlig gång som ledde bort och ut, men det var bara en liten kall avsides liggande vrå. Ingen annan var där. Troligen hade den lämnats i fred då det var kallare där än inne i den stora cellen.

De var ensamma. Ingen såg dem eller hörde dem. De hade lämnat cellen, och ingen visste nu var de var. De var lyckliga och frusna.

Golvets i detta lilla rum var mjukt. Det var betäckt med färsk oanvänd halm. I den stora cellen hade det också funnits ordentligt med halm, men den hade varit gammal, nersölad och rutten. Halmen här inne var inte alls nersölad.

De lade sig sakta ner och njöt för första gången på oerhört länge av någon bekvämlighet. De tänkte på himlen och dess stjärnor som någonstans ovanför dem tindrade, de tänkte på våren och naturen där ute som någon gång skulle vakna till liv igen i kanske en bättre värld än den nuvarande, och de tänkte på varandra. De såg på varandra. Hon skälvde av köld. De lade sig tätt intill varandra och värmdes varandra. De gjorde ingenting annat. De hade till och med glömt kedjorna som de var fjättrade med och som inte störde deras samvaro längre.

Allt mera trängde tystnaden in i cellen och i dess nischer och förgreningar. Den ena individen efter den andra somnade och började drömma. Luften fylldes av drömmar. När den metalliska klockan slog fem var allt tyst.

Även de två i den lilla avsides liggande kammaren var tysta och stilla. De gjorde ingenting utöver det att de andades. De låg tätt bredvid varandra för att värma varandra. De var vakna men gjorde ingenting annat. De njöt intensivt av varandras närhet utan medel.

Timmarna gick. Klockan 08.16 var det så dags. Kommendanterna stampade hurtigt genom korridorerna, och soldaterna förberedde sig för dagens exekutioner. Cellerna från nummer 27 till och med nummer 35 skulle tömmas.

Klockan 08.22 tågade exekutionspatrullen fram till cell nummer 27. En officer öppnade galant dörren. Han skrek till alla där inne: "Vak upp! Gör er redo!" Så gick han in tillsammans med fem andra. De sparkade upp alla som inte steg upp självmant.

Två hade dött under natten: en gammal kvinna och ett litet barn, som troligen var hennes barnbarn. Alla de övriga fördes ut och kedjades ordentligt samman.

När alla var snyggt och prydligt fastkedjade räknades de. Soldaterna kom till slutsiffran fyrtiosju. Om man bortsåg från de två döda fattades det två. "Finn dem genast!" kommenderade officeren. Fem soldater gick in i hålan för att söka.

De fem kunde inte hitta de två som alltjämt saknades. "In med starka lampor!" kommenderade officeren. Men inte ens med starka lampor kunde de två försvunna hittas.

Officeren blev förundrad. Han bläddrade i sina protokoll. Han begrep ingenting av dessa. Det enda han begrep var att någonting inte stämde någonstans. Kanske någon hade slarvat. Det var inte ovanligt. Snarare var det normalt. Till slut sade han: "Äh, låt dem vara." Och han gav order om marsch. Patrullen avtågade med sina fyrtiosju på rad fastkedjade själar. Fångvaktaren låste celldörren när de alla hade avlägsnat sig.

De två unga blev lämnade ensamma kvar där inne. Allt var tyst. Ingen hade observerat deras lilla kammare. Den var så övernaturligt dold att man endast kunde hitta den genom en tillfällighet. Den hade kanske varit tänkt som en toalett från början, men den hade aldrig försetts med något avlopp och därför aldrig kommit till användning. Den ofärdiga sidokammaren hade blivit lämnad åt sitt öde.

Där inne låg de fortfarande tätt tillsammans. De tycktes fortfarande värma varandra. Men de andades inte, ty de var döda. De hade liksom den gamla mormodern och barnet långsamt domnat bort och frusit ihjäl under nattens morgontimmar. Deras ansikten var vita. Deras själar var borta. Men kanske de dvaldes någon annanstans i stället för på denna dystra ort? Vi skall hoppas att så var fallet, ty i så fall kommer vi en dag att få delta i deras stilla lycka igen och få det bekräftat att den trots allt var oförgänglig och definitivt utom räckhåll för denna miserabla världen med alla dess besynnerliga ordningsföreskrifter.

Slut.

*(Detta är ur en grupp ganska morbida noveller.
De andra var i allmänhet betydligt kortare och är sedan länge förkomna,
endast denna bevarades genom att den senare inkorporerades i romanen
"Vraket bortom horisonten", där den ingår i en dramatisk flykthistoria från Sibirien.
Men egentligen är det en helt självständig historia och den enda
kvarvarande litterära produkten från ett år då all tidigare färdig produktion brändes.)*